

DOI: <https://doi.org/10.56349/emblecat.195>

Les col·leccions d'arts decoratives del Museu del Disseny de Barcelona

Josep Capsir Maíz

<https://orcid.org/0000-0003-1506-1917>

Museu del Disseny de Barcelona

jcapsir@bcn.cat

<https://ajuntament.barcelona.cat/museudeldisseny/en>

El Museu del Disseny de Barcelona aplega diverses col·leccions considerades genuïnament com a d'arts decoratives. Encara que ens agrada més definir-les com a d'arts de l'objecte, circumstància que ens permet dotar-les de mirades i lectures més polièdriques que vagin més enllà del seu aspecte estètic. Presentem a continuació un esbós i una selecció, de les més representatives no pas un compendi de la seva globalitat, que s'escapa al nostre objectiu. Per raons pràctiques algunes col·leccions les agrupem per tècniques artístiques i d'altres per tipologies.

Fig.1. Servidora. Paterna, s. XIII.
Museu del Disseny de Barcelona.
MCB 19.618.
Foto: Guillem Fernández-Huerta.

La col·lecció més nombrosa i força significativa és la de **ceràmica** que mostra mitjançant plats, soperes, servidores, gerres i aiguamans, entre d'altres, l'evolució d'aquest art des de l'època dels àrabs d'Al-Àndalus. El protagonisme recau en els diferents centres productors repartits per la geografia hispànica, entre d'altres Paterna (fig.1), Manises, Talavera de la Reina, o bé de l'Alcora. Com a peces més emblemàtiques podem fer esment dels plafons ceràmics *La xocolatada* i *La cursa de braus*, encàrrec de Francesc d'Amat i de Planella, comte de Castellar en 1710, a un obrador català, per a decorar la glorieta de la font de la Mare de Déu

de la Salut, en la seva finca d'Alella i que Joaquim de Càrcer i d'Amat, marquès de Castellbell va llegar a Barcelona en 1923.

Pel que fa al **vidre** comptem principalment amb significatives mostres de la producció catalana des d'època renaixentista, amb exemplars de gran magnificència (fig.2). En són un clar exemple el vidre esmaltat en verd, groc i blanc característic dels segles XVI i XVII del qual el nostre museu conserva el nombre més elevat així com la més variada tipologia que cap altre d'arreu del món. També són d'especial interès les

Fig.2. Aiguamans. Catalunya, s. XVI.
Museu del Disseny de Barcelona.
MADB 23.275.

Llegat d'Emili Cabot.

Foto: Guillem Fernández-Huerta.

Fig.3. Lorenzo Vaccaro, *Sant Jordi, el Drac i la Princesa*.

Nàpols, principis s. XVIII.

Museu del Disseny de Barcelona.

MADB 71.701.

Donació: Amics dels Museus de Catalunya.

Foto: Guillem Fernández-Huerta.

almorratxes, cànirs i porrons, del segle XVIII, tipologies molt característiques a casa nostra en el barroc. Hem de fer esment alhora dels delicats exemplars de vidre esmaltat de Xavier Nogués, creacions fetes al bressol del noucentisme als anys vint del segle passat. De tot aquest aplec en bona part és responsable Emili Cabot, pròcer barceloní que el 1924 va llegar la seva col·lecció a la ciutat.

El volum d'objectes que integra la col·lecció d'**orfebreria** del nostre museu, és escadusser però amb obres significatives. Destaca la creu parroquial d'argent i esmalts obrada a Morella al segle XV, així com la creu parroquial del lleonès Juan de Arfe, datada el 1560, i la creu parroquial de cristall de roca i bronze d'origen italià, executada al segle XVI. De principis del segle XVIII excel·leix el grup escultòric d'argent i bronze daurat representant a *Sant Jordi el Drac i la Princesa* de l'artífex napolità Lorenzo Vaccaro (fig.3). De principis del segle XX destaquen dos calzes. Un de plata i d'ivori tallat i l'altra de plata i aplicacions d'esmalts de gran virtuosisme executats per l'artista anglès Alexander Fisher, de clara inspiració modernista, presents a l'Exposició Internacional d'Art de Barcelona de 1907 i adquirits per l'Ajuntament. Sense moure'ns del marc conceptual del modernisme no voldríem deixar d'esmentar el tríptic *Sensus*, obra cabdal del creador català Mariano Andreu, en esmalt sobre coure, datat el 1910.

La col·lecció de **miniatures** gaudeix d'un ampli repertori de retrats pintats sobre fines làmines d'ivori per autors de renom internacional entre els segles XVIII i XX. La producció catalana es troba representada per Lluís Vermell, amb

Fig.4. Florentino Decraene, *Micaela Desmaysières*, retrat en miniatura, Madrid, 1836.

Museu del Disseny de Barcelona.
MADB 7.994.

Donació de María Micaela de Despujol.
Foto: CRBM-Enric Gracia.

Fig.5. Rellotge personal. G. Achard & Fils. Ginebra, finals s. XVIII.
Museu del Disseny de Barcelona. MADB 38.842.
Donació de Martí Estany.
Foto: CRBM-Roser Casas.

diversos exemplars entre els que destaca el retrat de Teresa de Vilanova, datat en 1862. Del madrileny Nicolás García tenim diverses obres, com ara el retrat de Gregorio Ramírez, d'entorn 1842 donació del col·leccionista Enric Batlló. Entre les més perfeccionistes comptem amb el retrat de joventut de Micaela Desmaysières, elevada als altars com a Santa Maria Micaela del Santíssim Sacrament, obra del miniaturista belga establert a Madrid Florentino Decraene datat el 1836 (fig.4). Trobem també ben representada l'artista anglesa Evelyn C. E. Byam Shaw amb exemplars tan emblemàtics com el retrat de la senyora Turner Philips o bé el retrat de Melisande pintats vers 1905.

Una col·lecció peculiar és la de **rellotges personals** que té com a columna vertebral el recull que va fer el prohom barceloní Martí Estany, lliurat generosament el 1936 a la Comissaria General de Museus. Destaquen els rellotges renaixentistes dels segle XVI amb l'esfera gravada i alguns d'ells amb caixa de cristall de roca. També es nombrosa la representació de rellotges dels segles XVII i XVIII amb la caixa esplèndidament decorada amb esmalts de gran bellesa (fig.5). La progressiva miniaturització de la maquinària va permetre al segle XIX l'elaboració de rellotges de singulars formes com ara carbasses, pomes, mandolines o arpes, molt propers a l'alta joieria, presents en la col·lecció. Marques de gran prestigi i en actiu encara avui dia com ara Breguet també són representades, en aquest cas amb un rellotge d'or, de tacte,

Fig.6. Arqueta. Sicília, s. XII. Museu del Disseny de Barcelona. MADB 37.931. Donació de Martí Estany. Foto: CRBM-Enric Gracia.

datat en 1801, encàrrec de l'enginyer Agustín de Betancourt.

Les **arquetes** són una col·lecció, no gaire nombrosa però sí significativa per la varietat de materials representats en aquesta tipologia de contenidor de petit format. Destaquen les arquetes italianes entre les quals es troben les d'ivori daurat i policromat d'origen sicilià datades al segle XIII (fig.6) així com d'altres en acabats en pastillatge obrades al segle XV. En quant a exemplars genuïnament catalans tenim arquetes en fusta, recobertes de cordovà gravat i reforçades i decorades amb ferro.

Entre elles es troba un exemplar del segle XV que té una peculiar forma que convida a pensar que en origen podria haver estat construïda per custodiar un llibre. Del segle XVI és significativa l'arqueta decorada amb marqueteria en fusta i os d'origen aragonès procedent de la col·lecció de Martí Estany.

Fig.7. *L'Anunciació*. Arca amb calaixos. Catalunya, s. XVI. Museu del Disseny de Barcelona. MADB 40.914. Llegat de Josep Oriol Borràs i Quintana. Foto: CRBM-Enric Gracia.

Un moble femení per excel·lència l'exemplifiquen les **caixes amb calaixos** de fusta daurada i policromada. Molt arrelat a Catalunya d'on és originari, popularment es coneix com a caixa de núvia. Els segles XV i XVI són moments d'esplendor per aquesta tipologia d'objecte adreçat a les núvies de les cases benestants en el moment de contraure matrimoni. En aquest contenidor les dames acostumaven a guardar les seves robes més preuades. No és casualitat que una part representativa d'aquestes caixes exhibeixi a l'interior de la tapa, com l'exemplar llegat de Josep Oriol Borràs i Quintana, la imatge de l'arcàngel Sant Gabriel anunciant a la Mare de Déu el seu estat de bona esperança (fig.7).

Un missatge per a la dona destinatària d'aquest objecte, que seguint l'exemple, haurà de procrear per tal de poder perpetuar amb la seva descendència el patrimoni familiar. El

Fig.8. Tocador. Catalunya, c. 1930. Museu del Disseny de Barcelona. MDB 14.120. Donació de Rosa Catalán. Foto: Estudio Rafael Vargas.

El model més icònic és el que Santiago Marco va exhibir a l'Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes de París el 1925 i que formava part d'un interior que el seu autor va denominar *Le Boudoir Améthyste* d'estil Art Déco. En la mateixa línia s'inscriu un exemplar que segueix el model presentat per Saddier et ses Fils al Salon d'Automne de París en 1928 (fig. 8).

Fig.9. Sant Vicenç Ferrer. Capçal de llit. Catalunya, s.XVIII. Museu del Disseny de Barcelona. MADB 29.483. Donació de Domingo Corominas. Foto: CRBM-Enric Gracia.

XX, del període modernista excel·leixen dos exemplars de Gaspar Homar decorats amb marqueteria i un altre de Joan Busquets amb fina ornamentació en pirogravat.

museu conserva un aplec singular d'aquesta tipologia.

Com a moble significatiu de l'univers femení, tot i que no de forma exclusiva, tenim una mostra de **tocadors**, majoritàriament de producció catalana. Una tipologia per la qual podem fer un recorregut de forma ininterrompuda a través de la nostra col·lecció des de el barroc fins l'Art Déco. L'exemplar més antic és una calaixera-tocador de noguera que exhibeix un exuberant mirall daurat i que procedeix de la col·lecció de Matías Muntadas.

El model més icònic és el que Santiago Marco

Els **llits** són un moble força ben representat als fons patrimonials del nostre museu amb diferents variables tipològiques. Comptem amb un llit de pilars del segle XVII situat en el primer barroc, moble excepcional tant per la seva qualitat com pel seu estat de conservació. Una variant tipològica de la que tenim diversos exemplars és la coneguda com a llit d'Olot, encara que només conservem el capçal, la part més significativa i decorada de forma molt característica on gairebé sempre apareix un medalló ornamentat amb una imatge religiosa (fig.9). Moble aquest propi de les nostres contrades al llarg del segle XVIII. De la dècada dels vuitanta del segle XIX destaca un espectacular llit alfonsí de Francesc Vidal. Arribat el segle

Fig.10. Escriptori de Salamanca.
Castella, s.XVII. Museu del Disseny de
Barcelona. MADB 2.985.
Llegat d'Eduard Bosch Laredo.
Foto: La Fotogràfica.

Fig.11. Joan Busquets, Cadira de braços.
Barcelona, 1902.
Museu del Disseny de Barcelona.
MADB 138.664.
Foto: Estudio Rafael Vargas.

El nostre fons patrimonial disposa d'un representatiu elenc d'**escriptoris**. Tenim exemplars de marqueteria propis del segle XVI executats en territoris de l'antiga Corona d'Aragó. També figura el model conegut com a escriptori de Salamanca, amb les característiques aplicacions de metall daurat sobre vellut vermell damunt la tapa (fig.10). En quan a produccions més llunyanes podem parlar d'un exemplar napolità que exhibeix plaques d'ivori gravades amb escenes mitològiques a la part frontal dels calaixos, o bé un exemplar de fusta d'eben amb aplicacions de plata obrat a Anvers, ambdós del segle XVII. Dels pocs exemplars que coneixem l'autoria podem fer esment d'un elegant escriptori amb taula de fusta d'eben i marqueteria d'ivori obrat per Ferdinando Pogliani a Milà a la segona meitat del segle XIX, d'evocació renaixentista donació de Carles Casades.

Una de les col·leccions més nodrides dels nostres fons d'arts decoratives és la de **cadiratges**, on podem copsar, entre d'altres, l'evolució de la cadira catalana i les seves variants des de el segle XVIII fins el primer quart del segle XX. Entre les mostres més antigues destaquen un parell de cadires barroques de noguera procedents de la donació Castells-Bertendona. De les produccions neoclàssiques de finals del segle XVIII tenim com a exemples estilitzats cadiratges acabats en color blanc trencat així com d'altres en negre a imitació de la laca. També estan representats els cadiratges isabelins de mitjans del segle XIX elaborats amb fustes exòtiques. De l'època de la febre d'or destaca

un portentós conjunt alfonsí de fusta daurada que conserva la tapisseria original a joc amb els cortinatges que decoraven un saló. En el mateix moment se situen diversos cadiratges d'expressió eclèctica de Francesc Vidal. Exemplars de formes orgàniques de Joan Busquets, manifestació del modernisme més exuberant de principis del segle XX són testimonis de la riquesa i varietat del repertori (fig.11).

Fig.12. Berlina. Mallorca, mitjans s. XVIII.
Museu del Disseny de Barcelona. MADB 2.952. Foto: La Fotogràfica.

La col·lecció més voluminosa del museu és la de **carruatges** amb exemplars que van del segle XVIII al XX. El més antic i emblemàtic del nostre fons és la berlina del marquès de la Torre que exhibeix una espectacular caixa de fusta tallada, daurada i pintada de trets barrocs. Va ser construïda a Mallorca a mitjans del segle XVIII i adquirida per l'Ajuntament de Barcelona (fig.12). També podem fer esment de la berlina cupè del marquès de Castellbell decorada amb pintures mitològiques de trets neoclàssics de finals del segle XVIII. Per la seva elegància destaca el *mail coach* de construcció anglesa del darrer quart del segle XIX amb el qual l'industrial Eusebio Bertrand Serra acostumava a desplaçar-se fins l'hipòdrom de Can Tunis amb la seva nombrosa família per assistir a les curses de cavalls.

Dèiem al principi d'aquesta presentació que el nostre objectiu era fer un esbós del contingut de les col·leccions d'arts decoratives del Museu del Disseny de Barcelona. El

dibuix sencer encara està per fer. Confiam poder executar-lo en la seva plenitud ben aviat alhora que anem omplint els buits que encara hi ha en diverses de les nostres col·leccions. Amb l'objectiu de poder aplegar una seqüència el més variada, completa i enriquidora possible de les arts de l'objecte, d'àmbit geogràfic bàsicament europeu que ens han acompanyat al llarg dels segles. En el marc cronològic que va de la Baixa Edat Mitjana fins els anys trenta del segle XX quan entra en escena el Moviment Modern, que donarà pas a l'eclosió del disseny contemporani, representat alhora en les col·leccions del nostre museu.

En l'actual número de la revista *Emblecat*, que recull la nostra presentació, té un especial protagonisme la nina. Donem-li doncs la benvinguda i celebrem que així sigui. La nina és un objecte especialment entranyable ja que som molts els que hem tingut alguna en la nostra infantesa. El Museu del Disseny de Barcelona aplega un singular repertori en el seu fons, gràcies sobretot a la generositat de Manuel Rocamora. El col·leccionista que en 1935 va lliurar diversos exemplars al Museu de les Arts Decoratives, situat aleshores al Palau de Pedralbes i del qual en som i ens sentim hereus continuadors de la tasca de conservació, divulgació i d'increment dels seus béns patrimonials.

Museu del Disseny de Barcelona, ubicat a l'edifici Disseny Hub Barcelona, Plaça de les Glòries. Projectat per MBM Arquitectes, inaugurat el 2014.

Foto: Lourdes Jansana.